

Міністерство освіти і науки України

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 12

Засновано у 2013 році

Рівне – 2019

**Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities**

**PSYCHOLOGY:
REALITY AND PERSPECTIVES**

Compilation of scientific papers

Issue 12

Founded in 2013

Rivne – 2019

Психологія: реальність і перспективи: збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

Збірник наукових праць «Психологія: реальність і перспективи» включено до Переліку наукових фахових видань України з психології
(на підставі Рішення Атестаційної колегії МОН України від 29 вересня 2016 та Наказу Міністерства освіти і науки України від 07.10.2016, № 1222)

Свідоцтво про державну реєстрацію: Серія КВ № 18713-7513 Р

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Заступник головного редактора:

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Відповідальний секретар:

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ РАДИ:

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології імені Г. С. Костюка.

Левовицький Тадеуш – доктор гуманістичних наук, професор відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти, ректор Вищої педагогічної школи, м. Варшава (Республіка Польща).

Ягієло Ярослав – доктор хабілітований, професор Академії імені Яна Длугоша, м Ченстохова (Республіка Польща).

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія».

Шугаєва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки.

Івашкевич Едуард Зенонович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Камінська Ольга Володимирівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету.

Кулаков Руслан Станіславович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету.

Назаревич Вікторія В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Немеш Олена Миколаївна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової і педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Павелків Віталій Романович – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядники: **проф. Р. В. Павелків, проф. Н. В. Корчакова.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Рецензент: **Журавльова Лариса Петрівна** – доктор психологічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, завідувач кафедри теоретичної психології та психології розвитку Житомирського державного університету імені І. Франка.

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 3 від 28 березня 2019 року).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

2. Suchasni napryamy psykholohizatsiyi profesiynoyi pidhotovky fakhivtsiv : monohrafiya : u 4 t. T. 2. / [V. Y. Bochelyuk, S. A. Bilousov, H. O. Horban' ta in.] ; za red. V. Y. Bochelyuka. – Zaporizhzhya : KPU, 2011. – 348 s.
3. Maksymenko S. D. Heneza zdiysnennya osobystosti / S. D. Maksymenko. – Kyiv : Heneza, 2007. – 48 s.
4. Папуча М. В. Проблеми психології особистісного розвитку / М. В. Папуча. – Ніжин : ПП Лисенко М. М., 2008. – 384 с.
5. Pavelkiv R. V. Vikova psykholohiya : [navch. posib.] / R. V. Pavelkiv, O. P. Tsyhypalo. – Kyiv : Akademydav, 2008. – 432 s.

O. S. Sozoniuk METHODOLOGICAL BASIS OF STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL OF PSYCHOLOGICAL CULTURE OF THE PRIMARY SCHOOL TEACHER

The article is devoted to the analysis of the structural and functional model of the development of the psychological culture of the elementary school teacher - the phenomenon that is defined as an important factor in upbringing high moral growth of personality in modern psychological science. Structural and functional model of the psychological culture of the elementary school teacher is three-dimensional and is formed by the unity of personal-content, activity and genetic-age measurements. By the personal-content dimension are the following types of psychological culture that correspond to certain substructures teacher's personality: culture of communication, motivational culture, characterological culture, reflexive culture of self-consciousness, culture of experience, intellectual culture and psycho-physiological culture, or the ability to take into account the type of temperament in a professional activity, age, gender, anthropological qualities of students, teachers, as well as their own ones.

The activity dimension of the psychological culture of the elementary school teacher includes such components as humanistically motivational, cognitively psychological, personal, creatively productive, emotionally aesthetic. The characteristic of the level of development of all the identified basic qualities and components during the professional formation of elementary school teachers belongs the genetic-age dimension of psychological culture

Taking into account the modern scientific researches, the results of the theoretical and empirical study of the aforementioned problem are outlined in the article. In addition, an analysis of the interconnection of psychological culture and features of training a specialist in a higher educational institution were performed.

Key words: *personality, professional culture, psychological culture, personally oriented technologies of teaching in high school.*

УДК 159.316.613

О. В. СТОРОЖ

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕТАПІВ ТВОРЧОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Статтю присвячено теоретичному аналізу етапів творчої соціалізації особистості. Здійснено аналіз наукової літератури, що розкриває процес соціалізації творчої особистості. Обґрунтовано основні положення регулятивно-детерміністської концепції соціалізації особистості. З'ясовано, що зміст і структура творчої соціалізації особистості базуються на її вікових особливостях і взаємозв'язку складових соціалізації і творчого мислення. Охарактеризовані причинно-наслідкові етапи життєдіяльності особистості з усвідомленим сенсом життя в процесі творчої соціалізації. Основна увага у розвитку творчої соціалізації особистості приділяється діяльнісному, операційно-когнітивному, референтному і особистісно-цінному компонентам її життєдіяльності. Обґрунтовано, що творча соціалізація особистості є процесом стійкої, загальної адаптованості і проявляється у майстерності, винахідливості, соціальній лабільності, в якій здійснюється її творче самовизначення.

Ключові слова: *соціалізація, творча особистість, творча соціалізація особистості, соціогенні потреби, творча самореалізація, здібності, цінність-продукт, когнітивний дисонанс.*

Статья посвящена теоретическому анализу этапов творческой социализации личности. Осуществлен анализ научной литературы, которая раскрывает процесс социализации творческой личности. Обоснованно основные положения регулятивно-детерминистской концепции социализации личности. Выяснено, что содержание и структура творческой социализации личности базируются на ее вековых особенностях и взаимосвязи составляющих социализации и творческого

мышления. Охарактеризованы причинно-следственные этапы жизнедеятельности личности с осознанным смыслом жизни в процессе творческой социализации. Основное внимание в развитии творческой социализации личности уделяется деятельному, операционно-когнитивному, референтному и личностно-ценному компонентам ее жизнедеятельности. Обосновано, что творческая социализация личности является процессом устойчивой, общей адаптированности и проявляется в мастерстве, изобретательности, социальной лабильности, в которой осуществляется ее творческое самоопределение.

Ключевые слова: социализация, творческая личность, творческая социализация личности, социогенные потребности, творческая самореализация, способности, ценность-продукт, когнитивный диссонанс.

Постановка проблеми. Проблема взаємовідносин творчої особистості і суспільства існує з моменту виникнення цивілізації, проте саме в сучасну епоху інновацій - це питання набуває особливу гостроту. В цілому воно пов'язане із зростанням значення так званого «людського чинника» в економіці, політиці і культурі, причому концентрованим проявом цього чинника є творчі здібності людини. Оскільки вони найінтенсивніше виражаються в дитячому віці, то приблизно півстоліття назад в США і країнах Європи, а в Україні з середини 1990-х рр. психосоціальні характеристики творчих дітей і труднощі, з якими вони стикаються в процесі соціалізації, стали розглядатися як серйозна соціальна проблема. По-перше, це пов'язано з усвідомленням того, що творчі здібності є істотним резервом людської цивілізації, актуалізація яких може значно підвищити якість будь-яких суспільних реформ. В даний час не викликає сумніву, що творчість це - провідна сила загальноісторичного прогресу і розвитку кожної людини, що в ній закладені творчі засади науки, техніки, мистецтва, культури, соціального і етичного життя людей і їх взаємовідносин. По-друге, творча діяльність, будучи невід'ємною стороною людської духовності і умовою особистої свободи людей, виступає тим самим соціальним механізмом, що протистоїть регресивним лініям в розвитку суспільства. Розуміння значущості творчої діяльності для суспільного прогресу підкреслює необхідність усестороннього вивчення специфіки соціалізації креативних особистостей, особливо творчих дітей [5; 11; 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи вітчизняні і зарубіжні концепції соціалізації особистості [10] ми прийшли до висновку, що для нашого дослідження сутність адаптивно-розвивальної (Дж. Дьюї, В. Кукарц) і гуманістичної концепції (А. Маслоу, К. Роджерс) [6; 7; 8; 10-12] полягає в розумінні соціалізації людини як триваючої на протязі життя взаємодії з оточуючим середовищем шляхом змінюючих одна одну адаптацій в кожній царині життєдіяльності і життєтворчості. Адаптивно-розвивальна модель цієї соціалізації на основі механізму освоєння нових соціальних ситуацій орієнтована на формування творчої, мобільної особистості, зазначає В.Т. Циба [12]. Поділяючи цю концепцію, вважаємо за необхідне заломити деякі її положення під кутом зору ідей соціалізації особистості з різним рівнем розвитку творчого мислення.

В дослідженнях В.В. Москаленко адаптивна концепція соціалізації передбачає не лише адаптацію особистості до певного соціуму, а й сама адаптація невіддільна від своєї протилежності – активності, вибіркового творчого ставлення особистості до середовища [6]. Успішною соціалізацією, продовжує свої міркування В.В. Москаленко, може вважатися ефективна адаптація людини до суспільства і одночасно здатність певною мірою протистояти суспільству, тому, що заважає її саморозвитку і самоствердженню. Таким чином, в самому процесі соціалізації закладено внутрішній конфлікт між мірою ідентифікації людини з суспільством і мірою уособлення її в суспільстві (Р.І. Макшанцев, В.В. Москаленко, Л.Е. Орбан-Лембрик, А.О. Реан, Л.Д. Столяренко) [2; 6; 8; 10]. Важливим варто відмітити і дослідження В.О. Моляко, який прийшов до висновку про те, що для здійснення соціально-економічних перетворень, розв'язання надзвичайно складних та нових завдань людині сьогоdnішнього, а тим більше завтрашнього дня вже не просто бажано, а необхідно оволодіти творчими вміннями, стратегіями і тактиками як інструментарієм не тільки у професійній, а навіть у повсякденній діяльності [5]. В своїх дослідженнях В.О. Моляко акцентує увагу на тому, що творчий потенціал людини реалізується цілісними процесами, в яких найбільшу роль відіграють мисленнєві компоненти та компоненти уяви [5; 10].

Формулювання цілей статті. Здійснити теоретичний аналіз етапів творчої соціалізації особистості: проаналізувати ключові позиції у розвитку творчої соціалізації особистості; охарактеризувати причинно-наслідкові етапи життєдіяльності особистості з усвідомленим сенсом життя в процесі творчої соціалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи розвиток особистості спираючись на регулятивно-детерміністську концепцію В.Т. Циби, можна дійти висновку, що існують природжені

Випуск 12, 2019. Збірник наукових праць РДГУ

параметри особистості, одні з них це – біогенні, психогенні потреби, задатки, здібності, тощо і набуті параметри особистості: соціогенні потреби, соціальні настанови, риси характеру, гендерні властивості, тощо, тобто все те, що набувається особистістю в процесі її соціалізації. Згідно положення даної концепції до природжених параметрів ще відноситься здібність до творчості (здібність творення) в різноманітних видах діяльності (або творчість, креативність). В процесі соціалізації особистість розвиває і удосконалює свою природжену здібність до творення в будь-якій діяльності тим самим набуваючи певні риси характеру такі, як: кмітливість, проникливість, цілеспрямованість, рішучість, самостійність, прогресивність, ініціативність, наполегливість, оптимістичність, відкритість, впевненість, сміливість, толерантність, тощо. В процесі розвитку здібності до творення, з'являється ряд соціогенних потреб і стратегічна соціогенна потреба в творчій самореалізації. Процес задоволення соціогенних потреб є безкінечним, тому що процес творення є безкінечним. Чинники, які спонукають особистість вдосконалювати свою здібність до творення – аж до творчої обдарованості, таланту, геніальності – є вмотивованість особистості у тому, що її бажання в досягненні певної цілі можуть мати певні рамки, обмеження, з метою отримання більшої насолоди від результату певного творіння. Проте якщо дана ціль не задовольняється, або не співпадає з ідеальним результатом, то виникає когнітивний дисонанс, який виступає також рушійним чинником в швидкому досягненні творчої соціогенної потреби і в проходженні наступного етапу соціалізації особистості в творенні техногенно-природного ціннісного середовища. Для кращої реалізації творчої потреби також відіграє елемент накопичення вартості (корисності), який дає відчуття вільного творчого польоту. І, як результат, самий високий критерій вдалої соціалізації особистості це – творча самореалізація [6; 7; 11; 12]. Отже, особистість, яка вдало задовольняє свої соціогенні потреби, яка творить, а не споживає матеріальні і духовні цінності середовища і володіє такими рисами характеру як незалежність, автономність, відкритість, безпосередність, демократичність, тощо (за А. Маслоу) є творчо реалізованою особистістю в сучасному соціумі [7].

Спираючись на положення регулятивно-детерміністської теорії особистості, охарактеризуємо причинно-наслідкові етапи життєдіяльності особистості з усвідомленим сенсом життя. Розглянемо успішну в своїй творчій роботі індивідуальність, яка переживає стан тріумфу в результаті створення деякого продукту-цінності ціннісного середовища. Зауважимо, що психічний стан успішної особистості зумовлений як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками, але саме останні зумовлюють емоційний стан піднесення, радості і щастя автора від відчуття своєї *самореалізації* у зв'язку з визнанням фахівцями і громадськістю суспільної значущості цінності-продукту, творення якої становило сенс його життя і процес творчої соціалізації [11; 12].

Основні етапи творчої соціалізації особистості відбуваються від формування свідомості, самосвідомості дитини до творчої самореалізації, самоактуалізації в суспільстві (Г.М. Андрєєва, Л.І. Божович, М.Й. Боришевський, І.Д. Бех, Л.С. Виготський, Н.І. Гайдамашко, В.М. Дружинін, Д.Б. Ельконін, Е. Еріксон, Г.С. Костюк, М.С. Лейтес, В.О. Моляко, О.Л. Музика, Р.В. Павелків, В.В. Рибалко, В.А. Роменець, О.В. Скрипченко, В.Т. Циба та інші) [1-12].

Як зазначає Е. Еріксон, після народження дитини як організму з психічною системою слідує період її «соціального народження» як особистості, тобто тривалий період формування сфери свідомості її психіки. Научіння мові і виявлення батьками здібностей дитини до творіння (самодіяльні гуртки, секції, студії тощо, робота з приватними вчителями). Надання загальної і приватної освіти дитини [10].

Ряд науковців наголошують, що важливо ще в дитячі роки виявити *здібності* дитини до певних видів діяльності за допомогою ігор, зокрема, комп'ютерних, занять в дитячих гуртках художньої самодіяльності, технічних, біологічних й інших гуртках, в спортивних секціях тощо. Так формуються ціннісні орієнтири дитини, підлітка, юната. Пізніше розвиваючись особистість навчається прийому *цілепокладання* в ігрових ситуаціях в змаганнях з ровесниками, в конкурентній боротьбі за перемогу або при індивідуальному розв'язанні задач, конструюванні моделей машин, написанні віршів, вигадуванні мелодій тощо (Л.І. Божович, Л.С. Виготський, Н.І. Гайдамашко, В.М. Дружинін, Е. Еріксон, Г.С. Костюк, М.С. Лейтес, В.О. Моляко, О.Л. Музика, В.А. Роменець, В.Т. Циба та інші) [1; 3; 5; 9; 11]. С.Л. Виготський, В.М. Дружинін та інші стверджують, що після визначення здібностей дитини варто мотивувати вибір її занять до *творення* відповідних матеріальних й духовних (інформаційно-ідеальних) цінностей. Формування соціогенних потреб дитини.

Задум, на думку І.Т. Кучерявого, В.А. Моляко, В.А. Роменця часто є породженням мрій, фантазій, уявлень дитини чи підлітка про своє життя, про свою особистість, про втілення в життя своїх бажань. На базі калейдоскопічних картин внаслідок переживань і вражень від сюжетів казок, мультфільмів, ігор, образів художньої літератури тощо дитина конструє власний внутрішній світ,

в якому серед персонажів дитячого і олюдненого тваринного світу вона сама виконує певну роль. Дитина в уяві «програє» свої ролі в різних обставинах, формуючи ідеали, ціннісні орієнтири, спектр соціальних настанов (моральних норм) тощо [3; 4; 5; 9]. В.Т. Циба підкреслює, що природжені здібності і набуті знання породжують у підростаючої дитини рій щасливих і яскравих мрій, які врешті-решт трансформуються в соціогенні, з творчим потенціалом, потреби. З часом підростаюча дитина, пізніше підліток, юнат, вивчаються ставити серйозніші цілі. Врешті-решт юна особа формулює цілі як соціогенні потреби, які реалізує протягом тривалого часу і які можуть мати глибокий смисл і навіть, в залежності від суспільної значущості, становити *сенса життя* [11; 12].

Насамперед, слід відмітити, що на основі природжених здібностей і набутих знань індивідуальності в певній галузі науки, техніки чи мистецтва оцінювались перспектива діяльності, включаючи умови, засоби і можливості досягнення мети. Разом з визначенням і конкретизацією мети формується *соціогенна потреба* (вона могла бути складовою групової потреби) особистості щодо створення оригінальної матеріальної чи духовної *цінності-продукта*, включаючи підготовку *талантів, фахівців* тощо і самопідготовку *власної особи*. Доцільність такої соціогенної потреби мотивується комплексом аргументів – наявністю здібностей, таланту, інтересу, знань, засобів, фінансів, можливостей, значущістю тощо). В разі сформування відповідної соціогенної потреби індивідуальність до початку роботи обґрунтовує *стратегію* і *тактику* її реалізації, оцінює успішність її реалізації за допомогою приблизного сітьового плану, в якому намагається оптимізувати свої дії, визначивши по можливості критичний шлях своєї діяльності (В.Т. Циба [11; 12]). В.О.Моляко засвідчує, що найбільші інтелектуальні зусилля особистості припадають на період реалізації творчого *задуму*, що становить зміст соціогенної потреби щодо створення матеріальної чи духовної цінності і стратегію її реалізації. Такий задум передбачає не лише оригінальність і значущість закладеної в нього ідеї, але і забезпечення засобів і ресурсів здійснення [3; 5].

Успіх забезпечується, за умови наявності здібностей, таланту і необхідних знань, спеціалізованої освіти автора, самоорганізацією і цілеспрямованістю його діяльності, працездатністю і здатністю сконцентрувати зусилля на продукті творчого задуму, прояві толерантності і волі у подоланні труднощів, часто фінансових, та різних перешкод. Момент завершення роботи без визнання її ще громадськістю, фахівцями автор переживає як внутрішню перемогу внаслідок постійного докладання волі для мобілізації сил і подолання труднощів, зокрема, фінансових, але одночасно переживає як психологічний біль і досаду від того, що ця праця ще не знайшла визнання широкого загалу, ще не одержала визнання (Т.Д. Драгунова, О.Л. Музика, В.Т. Циба та інші) [3; 11; 12]. На цьому ж етапі дана особистість позбувається кількарічного стану психічної напруги – стану перманентного когнітивного дисонансу, який служив приводним механізмом її творчої активності як задоволення соціогенної потреби в завершенні роботи над продуктом-цінністю. Протягом творчої праці дана особистість йшла від стану психічного дискомфорту до стану психічного комфорту, тобто до зміни болісного самопочуття внаслідок когнітивного дисонансу яскраво вираженим, емоційним почуттям радості і щастя у стані консонансу, коли її працю визнали інші фахівці, громадськість і т.д. (Ф. Є. Василюк, Л. П. Гримак, Н. С. Лейтес, В. П. Петрунек, А.О. Реан, Л. Фестінгер та інші). Про ці речі дуже влучно описує і О.Л. Музика, говорячи про те, що для розвитку здібностей, особливо творчих здібностей, важливим є процес усвідомлення суб'єктом окремих умінь (діяльнісний компонент), дій та операцій (операційно-когнітивний компонент), усвідомлення цінності діяльності, яке відбувається через оцінку референтних осіб (референтний компонент). Не менш важливою є рефлексія людиною власних особистісних якостей, які розвиваються в процесі розвитку здібностей (особистісно-ціннісний компонент) [8; 10].

Слід зазначити, що завершальний етап реалізації стратегічної соціогенної потреби щодо створення продукту творчості – матеріальної чи духовної цінності середовища – автор цього продукту знаходиться в емоційно піднесеному стані внаслідок визнання його продукту експертами і громадськістю за профілем роботи (науковою, технічною, мистецькою тощо) (І. Т. Кучерявий, О. І. Клепиков, В.О. Моляко). Таке визнання є *критерієм* самореалізації особистості її творчої соціалізації. В залежності від значущості створеного продукту залежать масштаби самореалізації особистості. Частіше творчі здобутки бувають більш скромними, ніж масштабними, але всі вони становлять смисл життя кожної особистості. Значущість авторського витвору може бути відмічена нагородою або присвоєнням звання лауреата [2; 4; 5; 9]. Самореалізація: визнання значущості продукту-цінності фахівцями і громадськістю і є успішний етап творчої соціалізації особистості. Цілеспрямоване активне життя людини як біо-соціальної істоти зумовлене задоволенням біо- і соціогенних потреб та дотримання соціальних настанов. Для ефективної діяльності особистості важливо сформувати соціогенні параметри – соціогенні потреби і соціальні настанови, без яких неможливе життя її як соціальної істоти. Такі соціогенні параметри в процесі соціалізації особистості

мають бути сформовані не тільки для діяльності в трудовій сфері, але і в сферах інших соціальних інституцій – громадсько-політичній, в навчально-виховній, в культурницько-дозвіллевій, в родинній, в релігійній. Тобто гармонійно розвинена особистість проектує своє творче життя і сподівається на самореалізацію і творчу соціалізацію в кожній соціальній інституції [11; 12].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Розглянувши регулятивно-детерміністську концепцію теорії успішної соціалізації творчої особистості В.Т. Циби, слід відмітити, що процес соціалізації особистості відбувається з урахуванням низки важливих умов для успішного особистісного росту і творчої самореалізації особистості в суспільстві, а саме розвиток її творчої соціалізації. До списку цих умов входять природжені і набуті параметри особистості, творчі здібності, вольові якості і постійна вмотивованість в результаті. Так як, виходячи з принципів соціалізації, важко врахувати в процесі формування програми життєдіяльності особистості, до якого професійного, політичного чи іншого щабля вона здатна піднятися. Тому тільки творчо здібні, цілеспрямовані й вольові люди здатні намітити й виконати життєву програму повністю, витримати конкуренцію і піднятися на вершину однієї, насамперед економічної, або кількох інституційних соціальних пірамід. Оскільки *творча соціалізація* – це процес стійкої, загальної адаптованості на підставі активізації незахисних адаптаційних механізмів психіки, що призводить до систематизації, конструювання, інтегрування особистістю образу світу і проявляється у майстерності, винахідливості, творенні нових, корисних продуктів діяльності, а також у соціальній лабільності, в якій здійснюється її творче самовизначення [10].

Перспективами подальших досліджень є вивчення умов розвитку творчої соціалізації на різних вікових етапах.

Список використаних джерел

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – СПб. : Питер, 1999. – 368 с.
2. Ермолаева-Томина Л. Б. Креативность как реализация потенциальных возможностей человека / Л. Б. Ермолаева-Томина // Современные технологии обучения художественно-графическим дисциплинам : сборник. – М. : Прометей, 2001.
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. : В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.
4. Кучерявий І. Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості : навч. посіб. / І. Т. Кучерявий, О. І. Клепиков. – Київ : Вища шк., 2000. – 288 с.
5. Моляко В. А. Процесс творческой деятельности / В. О. Моляко // Материалы Вторых международных Костюковских чтений. – Киев, 1994. – С. 81–84.
6. Москаленко В. В. Соціальна психологія : підручник / В. В. Москаленко. – Київ : Центр навч. літ., 2005. – 624 с.
7. Маслоу А. Г. Дальние рубежи человеческой природы / А. Г. Маслоу. – М. : Смысл, 1999. – 425 с.
8. Реан А. А. Психология личности. Социализация, поведение общение / А. А. Реан. – СПб. : «Прайм-ЕВРОЗНАК», 2004. – 416 с. – (Проект «Мэтры психологии»).
9. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посіб. / В. А. Роменець. – 2-ге вид., допов. – Київ : Либідь, 2001. – 288 с.
10. Сторож О. В. Психологічні особливості творчої соціалізації старшокласників : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 / О. В. Сторож. – Київ, 2011. – 358 с.
11. Циба В. Т. Системна соціальна психологія : навч. посіб. / В. Т. Циба. – Київ : Центр навч. літ., 2006. – 328 с.
12. Циба В. Т. Соціологія особистості: системний підхід (соціально-психологічний аналіз) : навч. посіб. / В. Т. Циба. – Київ : МАУП, 2000. – 152 с.

References

1. Druzhynyn V. N. Psykhologhiya obshchyykh sposobnostey / V. N. Druzhynin. – SPb. : Pyter, 1999. – 368 s.
2. Ermolaeva-Tomina L. B. Kreativnost kak realizatsiya potentsialnykh vozmozhnostey cheloveka / L. B. Ermolaeva-Tomina // Sovremennyye tehnologii obucheniya hudozhestvenno-graficheskimi distsiplinam : sbornik. – M. : Prometey, 2001.
3. Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist: teoriya, metodka, rezultaty doslidzhen / za red. : V. O. Molyako, O. L. Muzyky. – Zhytomyr : Ruta, 2006. – 320 s.
4. Kucheriavyi I. T. Tvorchist – osnova rozvytku potentsiinykh dzherel osobystosti : navch. posib. / I. T. Kucheriavyi, O. I. Klepikov. – Kyiv : Vyshcha shk., 2000. – 288 s.

5. Molyako V. A. Protsess tvorcheskoy deyatelnosti / V. O. Molyako // Materialy Vtoryih mezhdunarodnyih Kostyukovskih chteniy. – Kyiv, 1994. – S. 81–84.
6. Moskalenko V. V. Sotsialna psihologiya : pidruchnyk / V. V. Moskalenko. – Kyiv : Centr navch. lit., 2005. – 624 s.
7. Maslou A. G. Dalnie rubezhi chelovecheskoy prirody / A. G. Maslou. – M. : Smisl, 1999. – 425 s.
8. Rean A. A. Psykholohiya lychnosti. Sotsyalyzatsiya, povedenie obshchenie / A. A. Rean. – SPb. : «Praim–EVROZNAK», 2004. – 416 s. – (Proekt «Metryi psihologii»).
9. Romenets V. A. Psy`xologiya tvorchosti : navch. posib. / V. A. Romenets. – 2-he vyd., dopov. – Kyiv : Lybid, 2001. – 288 s.
10. Storozh O. V. Psykholohichni osoblyvosti tvorchoi sotsializatsii starshoklasnykiv : dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.01 / O. V. Storozh. – Kyiv, 2011. – 358 s.
11. Cyba V. T. Systemna socialna psyhologiya : navch. posib. / V. T. Cyba. – Kyiv : Centr navch. lit., 2006. – 328 s.
12. Cyba V. T. Sociologiya osobistosti: sistemnyj pidhid (socialno-psihologichnyj analiz) : navch. posib. / V. T. Cyba. – Kyiv : MAUP, 2000. – 152 s.

O. V. Storozh THEORETICAL ANALYSIS OF STAGES OF CREATIVE SOCIALIZATION OF PERSONALITY

The article is devoted to the theoretical analysis of the stages of personality creative socialization. The analysis of scientific literature, which reveals the process of socialization of the creative personality is carried out. The fundamental principles of the regulative-deterministic concept of socialization of the personality are substantiated. It is determined that the content and the structure of creative socialization of the personality are based on its age characteristics and the interconnection of the components of socialization and creative thinking. Cause-and-effect stages of life of the personality with the realized meaning of life in the process of creative socialization were characterized. It is singled out that after determining the skills of the child it is necessary to motivate the choice of its classes to create the corresponding material and spiritual (informational-ideal) values. Formation of the sociogenic needs of the child is based on creative ideas, strategy, tactics and self-organization. The main attention in the development of creative socialization of the personality is given to the activity, operational-cognitive, referential and personality-valuable components of its life. It is noted that the psychic state of a successful personality is caused by its emotional state of exaltation, joy and happiness from the feeling of self-realization in connection with the recognition of the social significance by specialists and the public of the value-product, the creation of which made sense of its life. It is substantiated that creative socialization of personality is a process of stable, general adaptability and manifests itself in the skill, ingenuity, social lability, in which its creative self-determination is carried out.

Key words: socialization, creative personality, creative socialization of personality, sociogenic needs, creative self-realization, skills, value-product, cognitive dissonance.

УДК 378.1(477):371.83

К. Г. ТРИБУЛЬКЕВИЧ

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА СУБКУЛЬТУРИ В УКРАЇНСЬКІЙ НЕЗАЛЕЖНІЙ ДЕРЖАВІ: ПОТЕНЦІАЛ ВПЛИВУ НА СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТСЬКОГО ЛІДЕРА

Стаття присвячена аналізу функціонування молодіжних організацій та субкультур у період з 1991 року до сьогодні. Визначено потенціал впливу молодіжної активності на становлення особи студентського лідера. Обґрунтовано діяльність як спосіб людського існування, здатність вносити певні зміни у навколишнє середовище та власне “Я”, залежність змін розвитку особистості від її потреб, мети, засобу її реалізації та результату діяльності. Окреслено характеристики студентського лідера: розвинені навички цілепокладання, здатність до прийняття складних суперечливих рішень; навички рефлексивного аналізу; вміння захищати свої права і свободи та права і свободи інших людей, виступати перед великою аудиторією, опановувати стрес, ефективно вступати у міжособистісну взаємодію.

Ключові слова: молодіжні організації, громадські організації, субкультури, студентське самоврядування, студент, молодь, діяльність, лідер.

Статья посвящена анализу функционирования молодежных организаций и субкультур в период с 1991 года до наших дней. Определены потенциал влияния молодежной активности на

З М І С Т

Павелків Р.В. Рефлексія як механізм особистісно-професійного становлення майбутніх вчителів.....	5
Артемова О.І. Соціально-психологічні чинники входження молоді у субкультурний простір.....	11
Бабій М. Ф. Розвиток інтелектуальних здібностей у процесі навчально-ігрової взаємодії.....	15
Безлюна В.І., Осьмак Л.П. Психологічний аналіз стратегій міжособистісної взаємодії підлітків.....	20
Богач О.В., Кіршо С.М. Психологічні передумови порушення академічної доброчесності у студентській спільноті.....	26
Волинець Н.В. Порівняльний аналіз особливостей особистісного благополуччя прикордонників та фахівців інших професійних спільнот в залежності від стажу роботи.....	33
Вронська В.М. Особливості психологічної компетентності медичної сестри дошкільного навчального закладу.....	41
Главінська О.Д., Новік Л.О. Усвідомлення майбутніми психологами професійної належності.....	45
Дерев'яно Н.З. Роль інклюзивного освітнього середовища для розвитку просоціальної поведінки підлітків.....	50
Джеджеря К.В. Комунікативні уміння як чинник конкурентоспроможності майбутнього вихователя.....	55
Джеджеря О.В. Емоційне переживання як детермінуючий чинник результативності навчальної діяльності студентів.....	60
Журавльова Л.П., Мужанова Н.В. Динаміка ціннісно-сислової сфери учасників субкультур.....	66
Злагодох В.В., Буняк А.С. Психологічні особливості самоставлення у підлітків з проявами віктимної поведінки.....	71
Ivashkevych E., Yatsjuryk A. The diagnostics of the development of social intelligence of the person using proverbs and sayings.....	77
Ічанська О.М., Гірчук О.В. Особливості емпатії студентів-психологів на різних етапах професійної підготовки.....	82
Камінська О.В., Дружиніна І.А. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів-психологів під час навчання у ЗВО.....	87
Камшеко К.І. Теоретична модель суб'єктивного благополуччя гомосексуальної особистості.....	93
Каряка І.В. Гендерні ознаки прояву стресостійкості працівників авіаційних організацій.....	98
Кириченко В.В. Інваріантна модель фахових компетентностей державного службовця.....	103
Корчакова Н.В. Психологічні механізми вікової генези просоціальності особистості.....	108
Коць М.О., Ятчук Т.М. Специфіка діагностики особистісної сфери підлітків з особливими освітніми потребами.....	115
Кравченко С.І. Трактатування явищ суспільної єдності в сучасній психології.....	121
Крижановська З.Ю., Мірченко С. Мотиваційний компонент самореалізації в спортивній діяльності.....	127
Кулакова Л.М., Кулаков Р.С. Гідність та мораль: філософсько-психологічний зміст.....	131
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Психотерапія дітей та підлітків: традиції та сучасні підходи.....	137
Магдисюк Л.І., Павлова Б.В., Пасічко В.В. Міжособистісне спілкування та його вплив на функціонування осіб пізньої зрілості.....	142
Магдисюк Л.І., Рубцова І.О. Психологічні особливості виникнення тривожності у безробітних.....	147
Маслова В.А. Соціально-психологічні чинники забезпечення саморегуляції емоційних станів менеджерів освіти.....	152
Михальчук Н.О., Примачок Л.Л. Психологічні особливості корекції психомоторних розладів у хворих із ішемічним інсультом.....	158
Мушкета Р., Кіндрат П.В., Демчук О.О. Педагогічні впливи у спортивних неформальних угрупованнях як метод соціалізації молоді.....	164
Назаревич В.В., П'ясецька О.В. Остракізовані ознаки аутоагресивної поведінки підлітків.....	168
Павелків В.Р. Зміна рівня вираженості особистості деструкцій у представників молодіжних субкультур після впровадження превентивно-корекційної роботи.....	176
Подкопасва Ю.В., Гірчук О.В. Умови формування та трансформації самоставлення у дітей і підлітків.....	184
Рудь Г.В. Дослідження феномену прокрастинації в юнацькому віці.....	190

Сечейко О. В. Динаміка прогнозування персонального професійного майбутнього студентами-психологами.....	196
Скрипка А.І. Теоретико-методологічні проблеми дослідження ставлення підлітків до учасників булінгу (на прикладі учнів військового ліцею).....	203
Созонюк О. С. Методологічні основи структурно-функціональної моделі психологічної культури вчителя початкової школи.....	207
Сторож О. В. Теоретичний аналіз етапів творчої соціалізації особистості.....	212
Трибулькевич К. Г. Молодіжні організації та субкультури в українській незалежній державі: потенціал впливу на становлення особистості студентського лідера.....	217
Хомич І. С. Особливості соціально-психологічної компетентності молодших школярів у сфері нормовідповідності власної поведінки.....	223
Шевченко Р. П. Субдепрессивное состояние у студентов высших учебных заведений специальности морского и речного транспорта.....	228
Яцина О. Ф. Практики батьківства і «не-батьківства»: реалії постмодерної соціальності.....	233
Відомості про авторів	240

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник наукових праць

Випуск 12

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

П-86 **Психологія: реальність і перспективи:** зб. наук. пр. Вип. 12 / упоряд.: Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова ; ред. кол. : Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова, В. І. Безлюдна. – Рівне : РДГУ, 2019. – 244 с.

УДК 159.9+316.6

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

Підписано до друку 28.05.2019 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура "Times New Roman". Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 28,37. Наклад 300. Зам. № 42.

Надруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».

м. Рівне, вул.16 Липня, 38;тел./факс (0362) 62-03-97

e-mail:oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ДК №270 від 07.12.2000 р.